TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-11

KONU EDEBÎ MAKALE

HAYAT VE EDEBİYAT

Hayatın en büyük esası samimiliktir. Bu itibarla, hayat ile rabıtası olan edebiyat, mutlaka samimi bir edebiyattır denilebilir. Hayatı en gizli, en karışık köşelerine kadar göstermeyen, ruhumuzun hamlelerini anlatmayan, duygularımızı tıpkı hayatta olduğu gibi saf ve derin bir surette duyurmayan, elemlerimizi, felaketlerimizi, ahlaki yaralarımızı açık açık aksettirmeyen bir edebiyat, hayat ile rabıtasız ve sahte bir edebiyattır. Öyle bir edebiyat, kelimeleri dizip, onlar üzerinde işlemek hususunda belki pek mahir kuyumcular çıkarabilir; belki onlar çok süslü, çok göze çarpacak şeyler yapabilirler fakat ne kadar yazık ki bütün bu sahte mahsuller muntazam kış bahçelerinde yetişen iri yapraklı, parlak renkli çiçeklere benzer; uzaklığından dolayı bize çok cazibeli, çok harikulade görünen o meçhul sıcak iklimlerin bu göz kamaştıran mahsulleri nasıl açık bir havaya, sert bir rüzgâra dayanamazsa hayat ile alakası olmayan böyle bir edebiyat da zamanın nihayetsiz kasırgaları önünde süpürülüp gitmeye yahut limonluğun dar, sahte havası içinde yaşamağa mahkûmdur...

Bizim daha İslamiyet dairesine girmeden evvelki edebiyatımız, musikimiz, iptidai olmakla beraber cemiyetin sinesinden kopan ve bundan dolayı işitildiği zaman göğüsleri heyecanla kabartabilen basit bir dağ edebiyatı, bir yayla havası idi. Yiğitlik hatıraları bütün halkın ruhunda yaşayan eski kahramanların destanları okundukça altın direkli otağındaki hakandan kısrak sütü sağan kadınlara kadar bütün Türkeli, ruhlarında aynı dalganın kabardığını duyarlardı. Dağdan dağa orman perileri gibi keskin ıslıklarla seslenen beyaz gocuklu çobanların kamış düdüklerle çaldıkları o havalar, "Tekin: prens"lerin Hint ve İran eşyasıyla süslenmiş portrelerinde de aynı tesiri yapardı. Yani o zamanki edebiyat bütün ruhları bir noktaya toplayabilen, hepsine aynı heyecanı veren, onlara müşterek bir zevk hayatı yaşatan sağlam bir edebiyattı. Kır çiçekleri kadar basit, dağ havaları kadar vahşi olmakla beraber, doğrudan doğruya Türkeli'nin ruhundan kopan saf, samimi bir edebiyat... Bunda bitip tükenmez belagat, kaideli, muayyen ve mazbut şekiller, çok kullanılmaktan artık kalıp hâline gelmiş istiareler, dimağın, uzun uzun düşünerek bulduğu işitilmemiş teşbihler

yoktu; "ozan" denilen halk şairleri onlardan numuneler saklayan, kitaplı, kütüphaneli adamlar değildi. Bozkırların kül rengi gökleri altında, esen rüzgârlardan bir ses, akan sulardan bir ahenk, dağ çiçeklerinden renk ve koku alan bu iptidai sanatkârlar, belki, sırtında koştukları kısraklardan daha başıboş, daha kendi temayüllerine tabi yaşıyorlardı. (...)

İran numunelerini taklit ederek saraylarda ve medreselerde vücuda getirdiğimiz eski edebiyat, gazel ve kaside edebiyatı, bu ilk devirlerin tamamen zıddı sayılabilecek bir mahiyeti haizdir. Bozkırların, dağların vahşi ve yapmacıksız seslerini kaval ve kopuzla inleten edebiyat nasıl doğrudan doğruya milletin hayatından doğmuşsa bu gazel ve kaside edebiyatı da o kadar halk hayatından uzaktır. Bir defa lisan halkın lisanından bambaşka olduğu gibi vezin ve mevzu da halk ile hiç temas etmeyecek kadar ayrıdır. (...)

Yüksek ve hakiki sanat asıl ona derler ki hayatı bütün genişliği ve bütün samimiliğiyle okuyucuya duyurabilsin. Ancak yapmacığın bittiği yerde sanatın başlayabileceğini, nedense hâlâ anlayamadık!

M. Fuat Köprülü
Orhan F. Köprülü, Köprülü'den Seçmeler

MAKALENİN KONUSU: Edebiyat-hayat ilişkisi.

MAKALENİN ANA DÜŞÜNCESİ: Gerçek ve yüksek edebiyat; hayatı her yönüyle, içtenliğiyle yansıtmalıdır.

MAKALENİN YARDIMCI DÜŞÜNCELERİ:

- Hayatla ilişkili olan edebiyat, samimi bir edebiyattır.
- Bir toplumu diğerlerinden ayıran; onun din, ahlak ve güzellik hakkındaki samimi duygularıdır.
- Türk edebiyatı, İslamiyet etkisine girmeden önce ilkel özellikler taşısa da ait olduğu toplumun özelliklerini yansıtır niteliktedir.
- İslamiyet'in etkisine girmeden önce verilen Türk eserleri, toplumun her kesiminden insanı etkilemiş; aynı duygularda birleştirmiştir.
- Ozan denilen halk şairleri, herhangi bir eğitim görmüş kişiler değillerdir.
- Ozanlar sanatın bütün unsurlarını halktan almışlardır.
- Ozanların ortaya koyduğu sanat, yüzyıllar sonra bile varlığını korumaktadır.
- İran eserlerini taklit ederek oluşturulan gazel, kaside edebiyatı medreselerde vücut bulmuştur.
- Gazel ve kaside edebiyatı halktan uzaktır.
- Gazel, kaside edebiyatının dili; halk dili değildir.
- Gazel, kaside edebiyatının ölçüsü ve konusu halktan uzaktır.
- Gerçek sanatın içtenlikle ilgisi hâlâ kavranabilmiş değildir.

DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ: Açıklayıcı anlatım vardır. Tanımlama, karşılaştırma, benzetme gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulmuştur.

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ

İlim ve devlet adamı, Ordinaryüs Profesör Doktor Fuat Köprülü; araştırmalarıyla dünya çapında tanındı. Kendisine dünyanın saygın üniversiteleri, akademileri ve kuruluşları tarafından fahri doktorluk, muhabir üyelik, şeref üyeliği gibi unvanlar verildi.

Türkolojinin Türkiye'deki kurucusu kabul edilen Köprülü, *Türkiyat Mecmuası*'nın çıkarılmasına öncülük etti. *İslam Ansiklopedisi*'nin yayımlanmasında görev aldı. Türk tarihi ve edebiyatı alanındaki araştırmalarıyla tanındı, bu alanda pek çok makale ve kitap yazdı. *Edebiyat Araştırmaları, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Türkiye Tarihi, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı Hakkında Araştırmalar, Divan Edebiyatı Antolojisi, Türk Saz Şairleri Antolojisi* yazarın başlıca eserleridir.

SORULAR

SORU 1

I

Pitoresk sözcüğü etimolojik olarak "resim gibi, resimsi" anlamına gelmektedir. Bu sözcüğün sözlük anlamı, "durumu ve görünüşü resim konusu olmaya değer (görünüş)" açıklaması yer almaktadır. Şiir sanatındaki kullanımıyla pitoresk, şiiri duygu ve düşüncenin soyut ifadesinden kurtararak ona gözle görülür bir şekil vermektir.

II

Kutuplardaki buzullar erimeye devam etmektedir. Bu değişim; erozyon, sel, kasırga, heyelan vb. afetlere yol açmakta, ısınmanın yeryüzünde ve denizlerde artması ile belli canlı türlerinin sayısında azalmalar görülmektedir. Yeryüzünde artan sıcaklıkla birlikte polen mevsiminin uzaması, astım gibi alerjik hastalıkların artmasına neden olmaktadır.

Numaralanmış metinlerle ilgili aşağıdaki değerlendirmelerden hangisi doğrudur?

A) I. metinde öznellik ağır basmaktadır.
B) I. metin, edebî makaleden alınmıştır.
C) II. metinde tartışmacı anlatıma başvurulmuştur.
D) II. metinde dil, alıcıyı harekete geçirme işleviyle kullanılmıştır.
E) Her iki metinde de karşılaştırmadan yararlanılmıştır.

Cevap: B

SORU 2

I. Arkeolojide toplumların değişim sürecini, kullanılan materyalin değişimi ile gözlemleyebiliyoruz. Örneğin bir seramiğin şeklinin veya boyunun değişimini hatta bir anda kullanımdan kalktığını görmek, kültürel veya ekonomik değişimin bir göstergesidir.

II. Beyinde bilgi aktarımı hem elektriksel hem kimyasaldır. Önce elektriksel sinir itkisi bir sinapsa ulaşıncaya kadar bir akson boyunca ilerler. Sonra kimyasalların (sinir iletiçiler) salınmasını sağlar, bu kimyasallar sinapsı aşar, diğer tarafa ulaştıktan sonra bitişik nöronu elektriksel olarak harekete geçirir.

III. Uygurca yazma eserlerin pek azı Soğd alfabesiyle, büyük bir kısmı Soğd yazısının işlek biçiminden gelişmiş olan Uygur alfabesiyle, küçük bir kısmı da Mani alfabesiyle yazılmıştır.

Bu metinlerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

A) Öznel anlatımın benimsenmesi
B) Doğrudan alıntılamaya başvurulması
C) Dilin, dil ötesi işlevde kullanılması
D) Bilimsel kavram ve terimlere yer verilmesi
E) Yan ve mecaz anlamlı sözcüklere yer verilmesi

Cevap: D